

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Poul Andræ,
Andræ - Fru Heiberg - Krieger.

Tilskueren 1897.

ANDRÆ — FRU HEIBERG — KRIEGER¹⁾.

I

LFru Heibergs Erindringer skænkes der jo Krieger en udførlig Omtale og med fuld Føje. Mere end nogen anden kom han nemlig i senere Aar til at staa Fru Heiberg nær og blev hende en trofast og broderlig Ven, der i smaat som i stort varetog hendes Interesser paa den mest uegennyttige Maade. Og hvad Krieger med sin Energi og Arbejdsevne, sine mange og indflydelsesrige Forbindelser, ligesom ved en egen Gave til at sætte ogsaa andre i Virksomhed for, hvad der interesserede ham, formaaede at udrette paa de forskelligste Omraader, er næppe gaaet af Minde.

Jeg har alt berørt, hvorledes Andræs Hustru har Del i, at Krieger lærte Fru Heiberg personlig at kende paa det Tidspunkt, som sket, nemlig i Anledning af hendes Afskedsbegæring fra Teatret i 1857. Efter Stedet, hvor han omtales i hendes Erindringer, og efter hvad der ogsaa er mig bekendt, blev det nære Hengivenhedsforhold mellem begge dog først knyttet efter Heibergs Død i Sommeren 1860. Og ganske forklarligt netop da, efter den noget isolerede Stilling, som Fru Heiberg kom til at indtage efter sin Ægtefælles Død, og med den Bistand i litterær ikke mindre end i juridisk Retning, som Krieger straks følte sig kaldet til at yde, og som hurtigt gav sig Udslag i en Udgave af Heibergs samlede

¹⁾ Af Poul Andræ: Geheimekonferensraad Andræ, en biografisk Fremstilling med Bidrag til Belysning af hans samtidige, hvis 1ste Bind vil udkomme om kort Tid.

Skrifter. Fra at være en ugenlig Gæst blev Krieger en daglig, Beundringen og Højagtelsen for Fru Heiberg fyldte ham stedse stærkere, og med Sandhed kan det siges, at mere end noget andet gav dette Hengivenhedsforhold „de sidste tredive Aar af hans Liv Fylde og indholdsrig Glæde“¹⁾.

De, der stod Krieger nær, var ikke fri for i al Godmodighed at more sig over dette Sværmeri, paa hvilket han jo slet ikke lagde Skjul, og som i saa meget influerede paa hans Levevis; — „han er derude hver Fredag og begynder allerede om Torsdagen at se meget højtidelig ud“, lyder en spøgende Bemærkning af Andræs Hustru fra de første Aar af dette Venskabsforhold, og Hall kunde istemme Spøgen og mene, „at han altid paa Kriegers Toilette kunde se, naar han havde været derude og aflægge Visit“²⁾. Næppe er det dog andet end blot Anekdote, naar det siges, at Fru Heiberg skal have faaet ham til at aflægge de noget afstikkende, hornindfattede Brilller, der ikke lidet misklædte ham, idet han havde for Vane at se ikke gennem men ud over dem paa den, med hvem han talte; denne for Krieger saa indgribende Forandring, der gjorde det vanskeligt for ham at finde sig tilrette paa sin Tallerken, endsige mellem Mennesker, skyldtes vistnok udelukkende et Raad af hans Øjnlæge.

Ikke mindre kunde man spøgende omtale, hvorledes Krieger i æstetiske og kunstneriske Anskuelse lod sig paavirke af Fru Heiberg, saaledes at hendes Smag og Opfattelse, halvt ubevidst, blev hans egen og uimodsigelig rigtig. Og denne Paavirkning mente man at kunne spore ind paa Omraader, hvor det ikke skulde antages, at en Mand som Krieger saa let lod sig influere. Fru Heiberg var, som næppe ubekendt, i senere Aar stærkt religiøst bevæget, og i deres Skemt mente fælles Venner — uden selvfølgelig i mindste Maade at drage Oprigtigheden af Kriegers religiøse Følelser i Tvivl — at kunne iagttage Virkningen deraf paa ham, der samtidig kunde mødes paa Vej til den samme Kirke med Salmebog i Haanden. Ogsaa af det overnaturlige, en Art Spiritisme, kunde Fru Heiberg, saaledes som det ses af hendes Erintringer, være betaget; Bankeaaner, Borddans og lignende Fænomener gjorde til Tider ikke ringe Indtryk paa hende, og ved en Lejlighed, da den Art Fremtoninger fra Fru Heibergs Hjem kom

¹⁾ C. St. A. Bille, „Andræ og Krieger“ i Kalenderen „Danmark“ 1894, S. 74.

²⁾ Optegnelser af Andræs Hustru fra September 1859.

paa Tale mellem Andræs Torsdagsgæster, og Andræ og Hall stillede sig noget skeptisk overfor det passerede, udtalte Krieger sig meget troende.

Fremfor alt kunde man dog — med en Følelse i øvrigt af anerkendende Beundring — more sig over den rørende, i de mindste Enkeltheder gaaende Virksomhed, som Krieger udfoldede, naar det gjaldt om at fremme et eller andet Ønske hos Fru Heiberg. Stundom kunde der paa hans Plads ved Bordet hos Andræs ligge en sirlig lille Billet, som han i al Hast løb igennem og derefter i Tavshed lagde i sin Lomme; man anede jo nok, at den var fra Fru Heiberg, men rettede selvfølgelig ikke noget Spørgsmaal i saa Henseende. Men under en Pause i Samtalen, eller som man skulde rejse sig fra Bordet, kom da som et tilfældigt Apropos, til Eks. saaledes: „De skal vel „dominere“ paa Karnevalet?“ rettet til en af Andræs Sønner. „Ja!“ — — „Skal De gaae med nogen?“ „Det er ikke ganske afgjort endnu!“ „Naa, for en af Fru Heibergs Kavallerer er bleven syg, og hun har derfor bedt mig anmode Dem om at være hendes Ledsager“. Selvfølgelig fik Krieger i Reglen sit Ønske opfyldt. Og ikke blot kunde Krieger rette en saadan Henvendelse til Andræs Sønner, som han kendte saa godt, men næsten — syntes man — kunde han, der for sit eget Vedkommende var saa tilbageholdende med at bede om Tjenester af nogen Art, se bort fra den vedtagne Konveniens ved at henvende sig til fjernere staaende, naar det gjaldt om at bistaa Fru Heiberg i lignende selskabelige Anliggender. Adskillige endnu levende vil erindre karakteristiske Træk i saa Henseende, — smaa Eksempler paa Kriegers Hjælpsomhed, der jo selvfølgelig ikke mindes som i mindste Maade nedsættende for ham, men kun som yderligere Vidnesbyrd om, hvorledes han hørte til de Mennesker, „der har Tid til alt“, og — som Fru Heiberg taknemmelig fremhæver — „i et og alt gjorde min Skjæbne, mine Sorger og Glæder i Livet til sin egen Sag“¹⁾. „De kan være vis paa“, skriver han, nys afgaaet som Minister, til Andræ i Sommeren 1874, „at jeg har indskærpet og skal indskærpe Ravnskilde Varmebetingelserne for Boligen i Rom, Sol og Kakkellovne, og derhos Sundhedsbetingelserne, Gadens Valg“²⁾ —

Men naar Krieger saaledes kunde lægge Beslag paa andre

¹⁾ Fru Heiberg, l. c. IV, S. 223.

²⁾ Brev fra Krieger af 20de August 1874.

til Bistand for Fru Heiberg, maa det jo ikke glemmes, at saa langt fra en Byrde var det i hans Øjne ene en „Ære“ at kunne yde Fru Heiberg en hjælpende Haand. „Jeg beklager“, skriver han i det samme Brev til Andræ, „at jeg ikke i sin Tid mere har spurgt Dem ud om Fru L.“ „thi det bliver vistnok hende, som baade i Florents og Rom faar den Ære særligt at hjælpe Fru Heiberg“. Og ligeledes bør det jo erindres, at i selvforglemmende Hensyntagen overfor Fru Heiberg gav Krieger selv det ypperste Eksempel. Man ved maaske, hvor lidet han i ældre Aar kunde taale Sommervarmen her hjemme, og derfor tog til Bjærgene i Norge eller Schweiz, men dersom paa en Rejse med Fru Heiberg noget andet konvenerede denne bedre, tilsidesatte han ganske Hensynet til sig selv, — „det bliver vist meget varmt ved Søerne“, skriver han fra Château d'Oex til Andræ, „men god Mælk maa og kunne faas i Bellagio, det er Hovedsagen“¹⁾. Overfor den Mælkekur, som var tilraadet Fru Heiberg at bruge, betænkte Krieger ikke Ulemperne af Varmen for sit eget Vedkommende. For dem, der stod Krieger nær, var der da heller intet overraskende i, at ogsaa hans politiske Interesser maatte vige overfor Hensynet til Fru Heiberg, og at han til Eks. under de betydningsfulde Forhandlinger mellem Repræsentanter af begge Rigsdagens Ting, der i Juni 1875 førte til en Finanslov paa Betingelse af Ministeriet Fønnesbechs Afgang, pludselig forlod den politiske Arena for — saaledes som han alt i Slutningen af April i Fortrolighed havde meddelt Andræ — at rejse til Sorrent og derfra ledsage Fru Heiberg, der endnu langt fra var kommen sig efter sin Klimatfeber i Rom, paa Vej til Hjemmet.

Løvrigt var Krieger alt andet end meddelsom i sin Omtale af Fru Heiberg, og — næppe behøver det at siges — endnu mindre med Hensyn til det meget og forskelligartede, som han udrettede for hende. Det var da ogsaa saa langt fra, at et Spørgsmaal blot til hendes Befindende hørte til, hvad der bragtes paa Bane en Torsdag, at end ikke Andræ uden bestemt Foranledning, i hvert Fald ikke i Tredjemands Nærværelse, rettede et Spørgsmaal i saa Henseende; man vidste, at Krieger ikke holdt deraf og med sit stundom lidt ejendommelige Væsen maaske nok kunde falde paa — omend med sit forbindtligste Smil — at afvise slig Forespørgsel med et: „Hvorledes skulde jeg vide det?“ Efter sine Sommer-

¹⁾ Brev fra Krieger af 20de August 1874.

ophold i Norge, hvor Krieger i senere Aar var saa meget sammen med Fru Heiberg, plejede han at aflægge et lille formelt Besøg hos Andræs, inden han genoptog sine Torsdage; og naar han var gaaet, kunde Andræs nære Veninde, Frøken Rist, komme til ham i Haven og spørge: „Naar kommer saa Fru Heiberg hjem fra Norge?“ „Ih, hvor tror De, at jeg turde spørge Krieger derom! Nej, jeg ved ikke det mindste!“ Og Andræs Hustru kunde da udbyrde: „Da skal jeg saamænd næste Gang, jeg ser Krieger, spørge ham derom“, men Andræ afværge slig formastelig Indiskretion: „Ja, det kunde ligne dig, — Nej, lad du Krieger beholde sine Hemmeligheder“. Krieger blev da ikke heller forstyrret med indiskrete Spørgsmaal, og man nøjedes med af Bladenes Meddelelser eller paa anden Maade at faa Nys om Fru Heibergs Tilbagekomst.

Om noget, der i fjerneste Maade kunde kaldes Jalousi, var der selvfølgelig ikke Tale mellem Mænd som Andræ og Krieger. Ingen bekræfter dette bedre end Fru Heiberg selv, der i sine Erindringer berører, hvorledes hun „af og til i Begyndelsen følte sig betænkelig ved at modtage saa megen Godhed, saa meget Arbejde af sin nye Ven“, og en Dag meddelte dette til Andræ; men Andræ beroligede hende ganske: „De kan have fuld Tro til Kriegers Ridderlighed, hans Takt, hans Venskabs Renhed. En finere, mere taktfuld Natur end hans har jeg aldrig mødt.“ Selve Udtrykkene er vel næppe Andræs, men ganske er de i Overensstemmelse med, hvad han oprigtig mente. „Og sandelig“, tilføjer Fru Heiberg, „hvor mange Gange har jeg ikke i Aarenes Løb sandet disse Andræs Ord!“¹⁾ — en Udtalelse, i hvilken ogsaa Andræs Hustru for saa vidt fuldt kunde samstemme, som jeg mindes hende sige til sine Sønner: „Faar I i Livet at maatte betro eder til nogen, saa véd jeg nu, efter at Onkel Egede (Broderen H. E. Schack) er død, ingen I mere trygt kan henvende eder til, end til Krieger“.

Hvor det gjaldt om ved fælles Kræfter at varetage Fru Heibergs Interesser, arbejdede da ogsaa begge i fuld Overensstemmelse. Saaledes med Hensyn til Planen for den italienske Rejse i 1874, der omtales i Fru Heibergs Erindringer. Rørende er det at se, hvorledes Krieger kalder Andræ som den Ven, der stod Fru Heiberg saa nær, til Raads ved alle Rejsens Details: hvilken Bjergovergang vælges for at komme over Alperne ned i Italien, hvor Vinteren tilbringes, straks i Rom eller med Ophold forinden i

¹⁾ Fru Heiberg, l. c. IV, S. 223.

Florents, om hvem der kan ledsage hende til Rom o. s. v. — „Overvej alt dette, sæt Dem saa vidt muligt rigtigt ind i Situationen og sig mig endnu en Gang Deres Mening, naar De efter dette Brevs Modtagelse har tænkt paa Sagen et Par Dage“ . . . „Og mon De ikke navnlig, imod Sædvane, er distrait, naar De tænker Dem som nyttigt, at Fru Heiberg kom hjem til Vinter, og som muligt, at hun siden kom ud igen?“¹⁾ Saaledes varieres disse Forespørgsler, og Krieger næsten undskylder, at han saa nøje indvier Andræ i alle Enkeltheder om, hvad Fru Heibergs Helbred tillader eller formener, — „Ingen er nærmere til at overfaldes af mig herfra i disse Forhold end De“. Andræ var dog næppe „distrail“, naar han saa bestemt fraraadede et Vinterophold i Rom. Som ganske ung havde han, om end kun for faa Dage, prøvet Ubehageligheden af at ligge syg paa fremmed Sted og klaget sin Nød til Læssøe. „Det vil imidlertid ikke være mig muligt at give dig en klar Forestilling om min hele Ynkelihood, thi dertil udfordres, at du maatte kunne forestille dig, hvad det vil sige at blive plejet og opvartet i et fransk Hotel“²⁾. Og i Erindringen herom lyder gentagende hans bestemte Raad, „at opgive Rejsens Fortsættelse og til Efteraaret drage hjem“, — „jeg kan ikke forestille mig noget mere trist end at skulle kæmpe med Sygdom langt borte fra Hjemmet under fuldstændigt fremmede Forhold“³⁾.

Omstændighederne tillod maaske ikke Fru Heiberg at ændre sin Rejseplan, men som det fremgaar af hendes Erindringer tilbragte hun jo en saare trist Vinter i Rom, i længere Tid senge-liggende af Klimatfeberen.

Paa mere virksom Maade blev Fru Heiberg bistaaet af Andræ ved Udgivelsen af J. L. Heibergs samlede Skrifter Aaret efter dennes Død. Vistnok efter Opfordring af Krieger paatog Andræ sig at gennemse Heibergs optiske og astronomiske Efterladenskab, og dette Gennemsyn, hvormed han var i travl Virksomhed allerede faa Maaneder efter Heibergs Død, voldte ham for saa vidt „en Del Bryderi“⁴⁾, som der for hans kyndige og nøjeseende Øje var mange Unøjagtigheder at rette, og det vistnok derfor har stillet sig noget tvivlsomt for ham, om dette Efterladenskab egnede sig til Udgivelse. I en lille Liste over Fejl i Manuskriptet til de „optiske Mono-

1) Brev fra Krieger af 8de August 1874.

2) Brev til Læssøe af 28de Februar 1838.

3) Brev til Krieger af 25de Juli 1874.

4) Optegnelser af Andræs Hustru fra Oktober 1860.

graphier“ — der i øvrigt næppe fra Formens Side har frembudt Vanskelighed, idet de foreligger med Heibergs vanlige, store og tydelige Haandskrift — lyder Andræs korrigerende Epitheta meget stærke: „Ren Snak“, — „frygtelig Confusion med Tegnene“, — „Rædsomt“ osv.; men da der kun undtagelsesvis til hine Udtryk er føjet et: „kan næppe rettes“, tør det antages, at Andræ uden større Omskrivning har kunnet bringe Afhandlingerne i en saadan Stand, at de kunde optages i Udgaven af de samlede Skrifter¹⁾.

Som man ser af Fru Heibergs Erindringer, fremmede Krieger Udgivelsen af Heibergs samlede Skrifter med en saadan Hurtighed, at de 22 Bind efter halvandet Aars Forløb laa fuldt færdige. Det betydelige Honorar satte hende i Stand til at realisere et længe næret Ønske, at bygge sig et Hus med Have, og med lignende Energi fremmede Krieger alt vedrørende Købet af Grund og Opførelsen af en Villa i Rosenvænget, saaledes at Boligen stod færdig, netop som hun skulde fraflytte sit mangeaarige Hjem i Søkvæsthuset. Antagelsen af tre Børn aabnede et yderligere Omraade for Kriegers virksomme Hengivenhed, og at han som Justitsminister udvirkede, hvad maaske vanskeligt en anden havde formaaet, er næppe ubekendt.

Dog, hvor utrættelig og opofrende en Ven Fru Heiberg end fandt i Krieger, og hvor taknemmeligt hun end paaskønnede, at

¹⁾ J. L. Heibergs samlede Skrifter, Vol. IX, S. 375—489. Alene det sidste Stykke af de „optiske Monographier“ fra Ordene: „Concav kan den Overflade“ osv. og Siden ned, tilligemed den følgende Side 489, skyldes ganske Andræs Redaktion.

I Betragtning af de ikke faa Ændringer, der maatte foretages i Manuskriptet, særlig med Hensyn til de matematiske Formler, har Andræs Samvittighedsfuldhed næppe tilladt ham, at det i Forordet lodes ganske uantydte, at Monographierne ved det foretagne Gennemsyn havde modtaget en større Præcision, end Heiberg vistnok selv havde været i Stand til at give dem. Som det lille Forord redigeredes af Andræ, lyder da ogsaa Slutningsordene: „Ved Udgivelsen har man nu kun rettet enkelte Unøjagtigheder, som man antog Forfatteren selv vilde have fjernet, dersom de, ved den endelige Revision af Manuskriptet, havde tildraget sig hans Opmærksomhed“. (Udhævelsen af mig). Krieger har imidlertid næppe været stemt for, at de fremhævede Ord medoptoges, og ifølge en Henstilling af ham, der vandt Fru Heibergs Bifald — „som jeg forud vidste, var den nu foretrukne Form, som jeg foreslog Dem, den, der stødte mindst“, skriver han til Andræ om denne Meningsforskel, — kom da den lille Forbemærkning til at lyde, saaledes som den foreligger uden hine Ord.

„Forsynet“, som hun siger, „i hendes Forladthed havde sendt hende „en saadan Broder, en saadan Beskytter i denne Mand“¹⁾, fortrængte det nye Venskab dog ikke Andræ fra den gamle Plads blandt hendes kære. En lille Lykønskning paa et Visitkort i Anledning af hans 70-aarige Fødselsdag i 1882 er et Vidnesbyrd blandt mange:

„Den 14de Oktober 1882.“

Kjære Andræ!

Saa vidt kom vi! Da De gik først ind i denne Verden, haaber jeg, at De er saa ridderlig at lade mig først gaae ud af den. thi en Ven som Dem kan jeg paa ingen Maade undvære. Tak for de Aar, vi have kjendt hinanden!

Deres inderligt hengivne

Johanne Luise Heiberg.“

Vanskelig skulde nogen i færre Ord kunne give sine Følelser af oprigtig Hengivenhed et fyldigere og mere hjerteligt Udtryk. Og denne Hengivenhed mindskedes ikke, skønt Andræ heller ikke efter Heibergs Død, da Fru Heiberg dobbelt kunde ønske at se sine gamle Venner, blev en mere hyppig Gæst i hendes Hjem. Men Fru Heiberg kendte jo Andræ nok til at vide, at denne Tilbageholdenhed ene skyldtes den Ulyst, der var fremtrædende hos ham, til at forlade sit Hjem og sin vanlige Beskæftigelse. „Lad nu Bøgerne hvile for en Dag og glæd Deres hengivne Veninde“, er en af de mange Varianter, hvormed hun søger at overtale ham til et Besøg, naar der er hengaaet alt for længe, siden hun har set ham.

Vistnok har Kriegers saa at sige daglige Besøg ikke været uden Del i, at Andræ i senere Aar ikke kom saa hyppigt til Fru Heiberg, som han ellers havde villet. I det kordiale Forhold mellem begge var der visselig til ingen Tid Forandring, og lige indtil Fru Andræs pludselige Sygeleje nødsagede Andræ til ganske at give Afkald paa at se fremmede ved sit Bord, var Krieger hans trofaste og siden Halls Sygdomsanfald eneste ugenlige Middagsgæst. Men saa gerne end Andræ paa denne Maade saa Krieger hos sig, og hvor mange Interesser der end med begges sjældne Alsidighed knyttede dem sammen, var det ham dog ikke ret til Behag de enkelte Gange, han med lange Mellemrum aflagde sine

¹⁾ Fru Heiberg, l. c. IV, S. 223.

Besøg, at træffe Krieger saa lidt som nogen anden hos sin Veninde. Med Fru Heiberg havde han jo en Rigdom af Erindringer fra de unge Aar, da han kom saa hyppigt i Huset, og ikke mindre end hun selv holdt han af at dvæle ved disse Minder, der hørte til de kæreste i hans Liv, og som med begges sjældne Hukommelse kunde stilles levende for Øje. Men overfor alle hine Erindringer fra Hjemmet i Trediverne, om Venner og Familie, hvoraf saa mange alt var gaaede bort, ikke mindst om Fru Gyllembourg, hvis Karakter laa belyst i de mange Breve, der var efterladte af Heiberg, stod Krieger jo fremmed, ligesom de ogsaa vanskelig med fuld Glæde lod sig genopleve i Tredjemands Nærværelse. Dertil kom, at Krieger ikke blot henset til sin rige Begavelse men i og for sig manglede Evnen til at kunne deltage i en selskabelig Samtale, og jo ikke var fri for ved smaa korrigerende Bemærkninger at kunne lægge ligesom en Dæmper paa en fri og utvungen Tankeudveksling. Hos Andræs havde man længst lagt Mærke til, at Hall aldrig fortalte sine smaa Oplevelser fra det selskabelige og politiske Liv, for hvilket han havde et saa humoristisk Blik, med samme Lune, naar Krieger var tilstede, som naar han var ene hos dem. „Hvorledes mener De?“ — „Forstod jeg Dem ret?“ var Udbrud, der jævnlig kunde høres af Krieger, hvis Naturel, naar han undlod at give Agt paa sig selv, ikke netop indgav ham, hvad Franskændene kalder „*l'esprit d'être aimable dans la conversation*“, i det mindste ikke saaledes, at han med Lethed gik ind paa en andens Tankegang og hellere overhørte et mindre adækvat Udtryk end greb en saadan lille Hank for at holde den frem til en Indvending eller et Spørgsmaal. Maaske ogsaa Kriegers levende Interesse for dansk og fremmed Politik kan have fristet ham til at ville indlade sig med Andræ om et aktuelt politisk Emne, hvad i hvert Fald berøvede denne Glæden af at høre Fru Heiberg udtale sig om, hvad der mere naturligt faldt ind under hendes Interesser.

Naar Andræ aflagde sine Besøg, foretrak han derfor den Ugedag, paa hvilken Krieger ved et Spilleparti var forhindret fra at tilbringe sin Aften hos Fru Heiberg; eller naar hun under en eller anden Omskrivning lod ham vide, at Krieger havde meldt Forfald. — — „Imorgen, Lørdag, løber Børnene fra mig; jeg er altsaa ganske ene. Vil De Kl. 5 dele min Middag med mig? Vi skulde dog ses i det nye Aar“. — . . . „Det kommer der ud af at gaa i Selskab! Vil De oprette mit Tab ved at spise ene med

mig paa Tirsdag Middag Kl. 5? Jeg længes efter at see Dem og tale med Dem“. Med lignende Ord varieres en Række Indbydelser, og Initiativet til denne begrænsede Selskabelighed er utvivlsomt udgaaet fra Andræ selv, der ved en Lejlighed, da Fru Heiberg har villet bede ham sammen med andre, ligefrem har sagt hende, at ingen Selskabelighed var ham saa kær som at være sammen med hende alene. „Vil De virkelig spise ganske ene med mig? — Er det saa, da venter jeg Dem Fredag d. 3die Kl. 5“, spørger en første af hine smaa Indbydelser — Fru Heibergs Beskedenhed synes ikke ret at have tilladt hende straks at være overtydet om, at hendes Selskab fortrinsvis var Andræ saa kært. Men Andræ vidste vel, hvad han ønskede; ikke mindre end for 30 Aar siden, og ligesom i øvrigt adskillige, der stod Fru Heiberg nær, fandt han hende allermost sig selv og følgelig mest indtagende, naar han var sammen med hende i den snevreste Kreds, medens hun i Selskab med mange ogsaa nok kunde forekomme ham at være noget mindre naturlig i sin Fremtræden. I Modsætning til Krieger deltog Andræ da ogsaa kun yderst sjældent i Fru Heibergs større Selskabelighed; og saa fuldstændigt imødekom hun hans Ulyst i saa Henseende, at han i Løbet af tyve Aar næppe mere end 4—5 Gange er bleven bedt ved slige Lejligheder, og da vistnok nærmest efter Opfordring af de fælles, ældre Venner, der kunde beklage, at de aldrig mere saa ham hos hende. Rørende forekommer det mig at se, hvor indstændigt saadanne Indbydelser er formulerede:

„Kære Andræ! Vær nu god, og bring et lille Offer! Martenssens klagede igaar saa kærligt over, at de aldrig mere saa Dem. Kom nu til mig Fredag Middag Kl. 5 i Selskab med disse gode Mennesker. Jeg sender Dem min Førstefødte i Haab om, at De ikke kan nænne at lade hende gaa bort med et Nei“, —

„Kære Andræ! Nødig vil jeg fortrædige Dem paa en af de første Dage i det nye Aar, hvori jeg derimod ønsker Dem al Held og Lykke. Men, egoistiske ere vi jo Alle. Altsaa om jeg nu bad Dem om at spise hos mig Torsdag Middag d. 3die Januar Kl 5“; Andræ underrettes om, af hvem Selskabet ventelig vil bestaa, fælles Venner og Bekendte, — „Overvind Dem nu! Det vil bringe Lykke i det nye Aar“¹⁾

Ved saadanne sjældne Lejligheder har Andræ næppe undladt at imødekomme Fru Heibergs Ønske, men et lille Forbehold,

¹⁾ Billetter fra Fru Heiberg af 22de Juni 1869 og 30te December 1883.

i Form af et „om Gud vil“, ligesom antyder den Overvindelse, det kunde koste ham: „Tusinde Tak for Deres kære Indbydelse. Om Gud vil, haaber jeg sikkert at skulle komme. Den Glæde, De be-reder mig, er saa stor, at jeg kun, som De ser, tør udtrykke mig med al mulig Forsigtighed.“ Uanset de skønne Ord har Fru Heiberg nok forstaaet Meningen af slig lille Reservation.

Med saa ringe Haab om at se Andræ i sine Selskaber maatte Fru Heiberg sætte dobbelt Pris paa hans Besøg af sig selv; og man vil forstaa, at det kunde være hende en sand Skuffelse, naar hun havde været borte fra Hjemmet en Aften, han havde villet aflægge hende et Besøg. „Kære Andræ! Jeg er dybt rørt, og gav et Skrig i Aften, da jeg kom hjem fra Theatret, hvor jeg var gaaet hen af Pligt“ . . . „Vil De ofre Dem og se hen til mig Onsdag Aften, da skal De sikkert træffe Deres hengivne Johanne Luise Heiberg“¹⁾.

Særlig i senere Aar, da der kunde hengaa saa lang Tid mellem hans Besøg, eller naar Fru Heiberg følte sig i nedbøjet Stemning, kunde sligt lille Uheld berede hende en sand Sorg:

Min kjære Andræ!

Da jeg iaftes bedrøvet kom hjem fra den døende Martensen, blev jeg end mere bedrøvet ved at erfare, at De forgjæves havde søgt mig. Hvor meget trængte jeg ikke netop i Aftes til at tale med en af de faa Venner, jeg endnu har tilbage.

Tak fordi De tænkte paa mig! Opgiv mig ikke!

Deres inderligt hengivne

*Johanne Luise Heiberg*²⁾.

II

Ved hine Lejligheder, hvor Andræ indtil sent ud paa Aftenen sad ene med Fru Heiberg, er selvfølgelig det forskelligste bragt paa Omtale. Hverken hos Fru Heiberg eller Andræ var Alsidigheden i Interesser minsket med Aarene, men hos dem begge en Ungdom i Sjælen, der genspejlede sig ogsaa i det legemlige, en vedvarende Trang til Tilegnelse, der lod dem have Sindet aabent for alt, som rørte sig i Tiden. Og uanset de langt sjældnere Besøg

¹⁾ Billet af 27de Maj 1878.

²⁾ Billet af 11te Oktober 1883.

har de uforandret kunnet udtale sig for hinanden, visse paa at hver Ytring blev rigtig forstaaet og opfattet — uden disse „forfærdelige Bomme, der“ — som Fru Heiberg bemærker — „pludselig slaas ned, saa at en Fortsættelse af det Begyndte er en Umulighed, idet Bommene synes at sige: Vend om, thi herigjennem kan Du ikke komme, denne Vei kjender jeg ikke og paa den kan jeg ikke følge Dig; thi jeg veed ikke hvorfra og hvorhen“¹⁾). Næppe heller har deres Samtale kendt disse Øjeblikke, hvor Tiden lader sig fornemme, hvor der indtræder en af de Pavser, i hvilke man føler sig udtømt og ligesom maa sunde sig for at finde paa noget nyt. Til begges Egenskaber hørte ogsaa den aandige Bevægelighed, der ved den mindste Paavirkning æggedes til ny Tankeudveksling, og en Trang til overfor de enkelte, der stod dem nær, at udtale, hvad der bevægede dem selv.

Maaske ikke ganske paa samme Maade med Hensyn til Fru Heibergs Samværen med Krieger. I fuld Forstaaelse og i Besiddelse af Fru Heibergs hele Fortrolighed stod Krieger visselig ikke tilbage for nogen af hendes Venner; Omraadet for begges Underholdning var for saa vidt vel endog større end Tilfældet var med Andræ, som Fru Heiberg ved mangen Lejlighed kunde udtale sig til Krieger om rent personlige Anliggender, Hus og Hjem, Selskabelighed og dsl., som hun ikke er faldet paa at berøre for Andræ, der jo langt fra hørte til hendes daglige Omgang, og som næppe heller nogen Sinde paa den Vis har gjort hende til sin fortrolige i det ham personligt vedrørende, som Krieger utvivlsomt gjorde det. Og med ikke mindre Tryghedsfølelse end overfor Andræ kunde Fru Heiberg udtale sig til Krieger, vel vidende — saaledes som i øvrigt enhver, der stod ham nærmere — at blot en Antydning til udenforstaaende af, hvad der ikke skulde bringes videre, i lige Grad var begge hendes Venner umulig.

Men uanset den fuldkomne Forstaaelse og Fortrolighed, hvor forskelligt tør Aftenerne ikke antages tilbragte, eftersom den ene eller den anden var Fru Heibergs Gæst. Jeg har berørt, hvorledes Krieger ikke netop besad den Evne at kunne føre en selskabelig Samtale, men — være sig af Vane eller Naturel — helst forholdt sig eftertænksomt lyttende til en andens Ord. Man ved, i hvilken Grad han var en fremragende Taler — adskillige vil mulig holde ham for den mest overlegne Taler, vor Rigsdag har kendt; ogsaa

¹⁾ Fru Heiberg, l. c. I, S. 378.

Andræ satte ham i saa Henseende højt — kun ikke, naar han blev patetisk, — og netop med denne Egenskab følger ikke sjælden ogsaa den at kunne fortælle. Men hos Krieger var det ikke Tilfældet. En personlig Oplevelse, en karakteristisk Situation eller Anekdote tog sig ikke ud i hans Fremstilling; Stemning og Farve manglede, de smaa Træk, der tjener til at stille Pointen eller Situationen levende for Øje, traadte ikke frem, og kun i ringe Grad fik man Indtrykket af, at han selv følte med i, hvad han fortalte; ofte faldt Pointen, uden at være tilstrækkelig forberedt, besynderlig mat, og Krieger havde da en egen Maade at gentage den paa for ligesom at forstærke Indtrykket. Kun saare sjælden har jeg da ogsaa hørt ham fortælle af alt det meget, som han læste og oplevede mellem Aar og Dag, og gjorde han det stundom, kunde man ikke undgaa Følelsen af, at han egentlig helst var fri derfor; hans saa stærkt fremtrædende receptive Natur havde aabenbart ladet Lysten til selv at meddele træde tilbage; for saa vidt var han langt fra underholdende i den Grad, som det kunde ventes af en Mand med en saa sjælden og alsidig Viden.

Ganske anderledes Andræ, der ikke blot „brillerede i Konversation“, men — som det tilføjes i et Portræstudie af ham — „var en Mester i den sjældne, nu snart uddøende Kunst at kunne fortælle“¹⁾, og som fandt en Glæde i at fortælle, i den Grad, at det næsten var ham en Trang indenfor sin hjemlige Kres at meddele, hvad der i Dagens Løb havde gjort Indtryk paa ham selv. De, der har staaet ham nær, vil mindes hans sjældne Egenskaber i begge Retninger: Rigdommen af originale og vækkende Tanker paa saa at sige ethvert Omraade, og den i lige Grad fremtrædende Evne til at iklæde disse en Form, der gjorde dem fængslende netop for den, med hvem han talte, saa at det i sig ked-sommeligste blev tiltrækkende, det indviklede simpelt og anskueligt, — Talstørrelser til Eks. saaledes levendegjorte, næsten haandgribelige, at man først derved fik den rette Forestilling om deres Betydning. Og naar Andræ fortalte en karakteristisk Situation, en historisk Episode eller et af hine mange Træk fra egne eller andres Oplevelser, som han i saa rig Mængde havde paa rede Haand, hvilken Fornøjelse da at lytte til selve Fortællemaaden. I Andræs Fremstilling gik man ikke tabt af de malende Biomstændigheder,

¹⁾ V. C. S. Topsøe, Politiske Portræstudier, Andræ S. 32. Saa vidt jeg ved, har Topsøe kun ved en enkelt Lejlighed været sammen med Andræ.

som for Tilhørerne først ret levendegør en Skikkelse eller Situation; selv om der kunde være hengaaet Aartier, siden en Tildragelse fra Ungdomsaarene, fra hans Rejser eller Deltagelse i det politiske Liv havde været paa hans Læber, stod alle Enkeltheder lige friske og præcise for hans Fantasi; ligesom instinktmæssig, uden nogen-sinde at maatte betænke sig eller komme til at omstille, end sige forbigaa et Mellemlid, grupperedes de i rette Følgeorden. saa at man kom netop i den Stemning, som Situationen krævede, og Pointen netop dér, hvor den skulde, hverken for tidlig eller for sent, og altid overraskende. Dertil kom den øjensynlige Glæde, med hvilken Andræ fortalte, saa at man mærkede, at han stod levende bag sine Ord, den udtrykfulde Mimik og de karakteriserende Gestus, tilligemed en egen Gave til, uden at gaa ud over Skønhedsgrænsen, at særtagne Personer ved en let Efterlignen af deres Stemme, — et Talent, som jeg dog ingensinde har hørt ham bringe til Anvendelse paa dem, der stod ham nærmere, men desto oftere paa politiske Personligheder, hvis ejendommelige Organ kunde indbyde hertil, til Eks. Monrad og Madvig. Man betænke i Mod-sætning hertil Krieger, der med sin noget gravitetiske Ro, med sine i senere Aar — maaske af en beklagelig Nødvendighed — ofte tillukkede Øjne saa lidet formaaede at vække Indtryk af selv at føle med i, hvad han fortalte.

Til denne Andræs Fremstillingskunst har Fru Heiberg interesseret lyttet; om saa meget maatte hun, der i en lang Aarrække var beskæftiget med at genopleve sit Liv i Erindringen, ønske at høre ham udtale sin uforbeholdne Mening, og hvorom hun end har ønsket Oplysning, har han forstaaet at give den i et Sprog, hun fuldt ud forstod.

Fru Heiberg fremhæver det „i høj Grad belærende“ ved Kriegers Omgang, og netop dette instruktive — maaske med et Anstrøg af det docerende i Modsætning til det mere vækkende og underholdende — skulde jeg tro var en ikke uvæsenlig Side ved Kriegers Samtaler med Fru Heiberg. Dersom nemlig Fru Heiberg skulde have nogen Ufuldkommenhed i Kriegers Øjne, maatte det være den, at hun, der jo var saare langt fra i Ungdomsaarene at have nydt nogen metodisk Undervisning, kunde være uvidende om ganske elementære Kendsgjerninger, en Mangel, der med Kriegers besynderlige Respekt for den blotte Viden vistnok vilde have vakt

hans Forargelse hos enhver anden i hans Kres. Saadanne Lakuner i Fru Heibergs Viden har han ønsket at kunne udfylde, saaledes som det synes antydet ogsaa af Fru Heiberg selv, naar hun med anerkendende Ord udtaler: „Alt, hvad der bevægede Tiden, satte han mig ind i, som om dette havde været den lærde og af Arbejde stærkt optagne Mands Livsopgave“¹⁾. Ogsaa i saa Henseende kunde de, der stod begge nær, ytre sig spøgende over Kriegers Optræden: „hvor lidet han kunde taale, at Fru Heiberg var uvidende, og ikke skønne, at om hun henlagde en Sangerfest til Krim eller Kreml, eller gav en Venusstatue en urigtig Benævnelse, var sligt“ — saaledes som Andræ og Hall ganske samstemmede — „den ligegyldigste Sag overfor hendes mange glimrende Egenskaber“.

„Det er den ærligste Sag at være uvidende“, kunde Andræ udbryde, og i Fru Heibergs friske og ejendommelige Bemærkninger, i hendes Lune og Bonsens fandt han ti Fold Erstatning for, hvad der kunde mangle i positive Kundskaber. Ogsaa Fru Heibergs Billedsprog omtalte Andræ stundom som saa træffende. Talen kunde komme paa betydende eller ubetydelige Mennesker, og Fru Heiberg udbryde: „Ja, ofte kan det ved et flygtigt Bekendtskab jo nok-se ud, som om et Menneske var saare ubetydeligt, men lær det nærmere at kende, og man vil opdage, at der bor ikke lidet dygtigt og forstandigt i det; — det er som en Bog med Guld-snit, tager man kun det enkelte Blad, faar man intet Indtryk, men læg flere sammen, og Guldet glimrer“. Baade i Fru Heibergs Breve og i hendes Erindringer vil man ofte møde Eksempler paa den Art Billedsprog.

En Side af Kriegers instruerende Vejledning viste sig naturlig i, at Fru Heiberg — som hun bemærker — „fandt enhver ny Bog straks liggende paa sit Bord“. Maaske dog hermed ogsaa kunde være forbundet en noget personlig Bevæggrund hos Krieger. Man ved vistnok, i hvilket Omfang han anskaffede Bøger, og hvorledes han næsten til Overdrivelse satte Pris paa ikke at være ubekendt med noget Værk af Betydning, der fremkom i den europæiske Litteratur, men at hans svækkede Syn kun i ringe Grad tillod ham i senere Aar selv at gøre sig bekendt med denne Boganskaffelse. Med Hensyn til Værdsættelsen af nordisk Skønlitteratur blev da Fru Heibergs æstetiske Smag afgørende for, hvad han mente mere indgaaende at burde gøre sig bekendt med, eller kunde

¹⁾ Fru Heiberg, l. c. IV, S. 224.

spare sin Tid og sine Øjne med at læse, henholdende sig til hendes Dom. „Sagde jeg det ikke nok, — den Bog vilde gøre Lykke“, har man nok kunnet høre Krieger udbryde, naar man fortalte ham, at Fru Heiberg havde udtalt sig gunstigt om et eller andet æstetisk Arbejde, om han end selv ved en tidligere Lejlighed, maaske ikke upaavirket af en andens Omtale, kunde have udtalt sig mindre gunstigt derom.

Andræ fulgte langtfra saaledes med i nyere nordisk Skøn-litteratur og var for saå vidt ude af Stand til at indvirke paa Fru Heibergs Lektüre. Men i øvrigt var det netop ejendommeligt, næsten en Passion hos Andræ, at ville delagtiggøre andre i den Glæde, som en god Bog havde forskaffet ham selv. Ikke blot hans Sønner, men ældre og yngre, der kom i hans Hus, vil mindes, hvor ihærdigt han kunde foreholde dem, at de gik tabt af en sand Nydelse ved ikke at læse enkelte af hans Yndlingsforfattere, blandt franske Novellister til Eks. Mérimée, hvis mejslede Ro med det paa engang fine og stærke i Fremstillingen tiltalte ham selv i saa høj Grad, og hvorledes han søgte at vinde dem for sine Liebhaberier, **Alperne og Polarrejser** til Eks., eller for historiske Personligheder, han beundrende saa op til, Napoleon den store fremfor nogen, og ikke rastede, før han havde faaet dem til at læse — til en Begyndelse maaske modstræbende, men snart med Tak for Nydelsen — nogle af de Forfattere, der saaledes som Thiers og Vaulabelle, stillede hans Helt i et sympatetisk Lys, eller paa tiltalende Maade omhandlede hans „Kæpheste“, — jeg mindes Saussure i hans *Voyages dans les Alpes*. Levende interesseret, næsten utaalmodig fulgte han deres Læsning; „hvor langt er De nu kommen?“ lød idelig fra hans Læber, og vanskelig kunde han forstaa, at Ens Tid kunde være optaget af noget som helst andet end at læse i den anbefalede Bog. Og dersom denne, være sig et historisk Arbejde eller en bindstærk Roman, ikke stod fuldkommen levende for hans Erindring, læste han den selv paany for i Forening med den, til hvem han havde anbefalet Bogen, at nyde Enkelthederne i Fremstillingen.

Overfor Fru Heiberg maatte Andræ selvfølgelig stille sig langt mere tilbageholdende. Dels var hendes Tid jo stærkt optaget af Teatergerning og senere i en Aarrække af Udarbejdelsen af hendes Erindringer, dels manglede jo ogsaa Forudsætningerne, for at hun, i hvert Fald paa Originalsproget, kunde nyde den mere alvorlige, særlig historiske Litteratur, som fortrinsvis beredte Andræ

Glæde. Jeg ved da ogsaa kun en eneste Bog, som han har opfordret hende til at læse — i alt Fald et enkelt af dens Afsnit — og dette vel ikke uden Hensyn til, at den var skrevet af hans Søn, nemlig første Bind af „*Via Appia*“. Og skønt en Bog af dens Indhold maatte antages at ligge Fru Heibergs Interesser noget fjern, havde han næppe Grund til at fortryde sin Opfordring. I et lille Brev, der synes skrevet efter et første frisk Indtryk, udtaler hun sig saaledes:

„Kjære Andræ!

Da jeg altid har befundet mig vel ved at følge Deres Raad, sørgede jeg strax for at erholde Deres Søns Bog, som De i vor sidste Samtale anbefalede mig. Jeg lukkede Bogen op med Tvivl om det vilde staae i min Magt at nyde en saa mærkelig Bog, hvortil der vist fordredes Kundskaber, jeg ikke var i Besiddelse af. De anbefalede mig især et vist Parti af Bogen, men see! Efter at have begyndt paa den, har jeg nu læst Ord til andet i Bogen, og det med den største Interesse, saa jeg ligefrem om Aftenen længtes efter at fortsætte Nydelsen Dagen efter, ja, flere Gange endogsaa har begaaet den Brøde at fortsætte Læsningen om Aftenen i min Seng til seent ud paa Natten. Hvor er det dog interessant at læse om alle disse Mænds Liv og Færden paa denne mærkelige Jordbund! Hvor har dog ikke Læsningen af denne Bog opfyldt mig med Ønsket om at kunne læse et eller andet, især af Senecas Værker, thi ethvert citeret Ord af ham i Bogen giver En Lyst til mere. Men da ingen Nydelse er ublandet i denne syndige Verden, saa har jeg ofte under Læsningen fortvivlet over Pouls Grusomhed, ikke at oversætte Senecas og de Andres Udtalelser, hvor Dialogen hæver sig til et Citat af disse aandfulde Mennesker. Man bliver tilmode ved disse Skuffelser, som naar man er lige ved at aabne en Dør ind til noget Skjønt og Herligt, og man da hører Nøglen i Laasen dreies tre Gange rundt for at forhindre Indgangen. Ved disse Steder har jeg under Læsningen mange Gange udbrudt: Uf! hvor ærgerligt og skammeligt! Har det virkelig været Pouls Mening, at Ingen behøvede at læse hans Bog, uden dem der kunne Latin? De enkelte Steder, hvor Latinen er oversat, viser jo hvor godt han formaaer at finde kraftige betegnende Ord, som jeg kan føle gjengiver Originalen med Troskab. Hvortil da denne Hensynsløshed mod os Stakler, der ikke har lært Latin! Dog, hvad hjælper det at klage over, hvad der ikke nu kan ændres.

Tak fordi De anbefalede mig denne Bog! Den har virket saa beroligende paa mig under Læsningen; det har været en virkelig Nydelse for mig, og alle disse Billeder ville staae uforglemmelige i min Erindring, men hermed vil jeg ikke sige, at jeg, naar vi en Gang tales ved, tør underkaste mig en Examination af en saa skarp og streng Forhørsdommer, som De er. De maa nøies med, at jeg har faaet et Hovedindtryk af Bogen, der har forskaffet mig Glæde og en uventet Belæring, som jeg haaber ikke vil være spildt paa

Deres hengivne

Johanne Luise Heiberg.

d. 27de Januar 1863.*

Fru Heiberg lod det ikke bero ved Ønsket om at blive bekendt med nogle af Senecas Skrifter, men Krieger maatte snarest forskaffe hende dennes filosofiske Afhandlinger i den danske Oversættelse af Birgitte Tott. Hist og her i hendes Erindringer vil man finde Reminiscenser af denne Læsning.

Ligesom Krieger interesserede sig for Fru Heibergs Lektüre, laa det ham ogsaa paa Sinde, at hun udvidede sin Omgangskreds med Personligheder, paa hvilke han selv satte Pris, og som paa forskellig Maade kunde blive hende til Opmuntring eller Bistand. Adskillige af hendes Bekendtskaber i senere Aar, baade her og i Norge, skyldes utvivlsomt hans Initiativ, og med særligt et enkelt af disse for Tanke er det næppe ubekendt, at Fru Heiberg har maattet være Krieger saare taknemlig ogsaa for dette Udslag af hans Hjælpsomhed.

For Andræs Vedkommende laa — hvad noksom fremgaar af det foregaaende — sliq Aktivitet saa fjernt som mulig. End ikke hans Sønner skylder ham deres Introduktion i Huset, men derimod hans Hustru, der efter i en Aarrække ikke at have besøgt Fru Heiberg præsenterede dem for hende som unge Studenter i hendes Villa i Rosenvænget.

I en sidste lille Nytaarshilsen beder Fru Heiberg Andræ om „ikke ganske at glemme sin gamle Veninde“. Andræ glemte visselig ikke sin Veninde, men stedse mere fik han Udseendet deraf. Kun med lange, næsten halvaarlige Mellemlum indtraf hans smaa Aftenbesøg i de sidste 6—8 Aar af begges Liv, og selv saa sjælden med ligesom et Udbrud af den Overvindelse, det kostede ham at rive sig ud af sin daglige Levevis: „Jeg skulde dog se en Gang at komme ud til Fru Heiberg“. Næppe behøver jeg at sige, at han ikke hørte til de mange, der personlig bragte sin Lykønskning i Anledning af hendes 70-aarige Fødselsdag; i en lille Billet indløb hans Gratulation, ikke mindre oprigtig, end om han selv havde bragt den, men betegnende for Andræ, der ikke var nogen Ven af den Art Mindedage, hverken egne eller andres, og for sit eget Vedkommende derfor ogsaa fejrede dem i den største Stilfærdighed, i nogle Linier, i hvilke han samtidig med at takke for de smukke Ord, hvormed Fru Heiberg havde ønsket ham til Lykke i Anledning af hans egne 70 Aar, og dertil føjet en Tak for Modtagelsen

af hendes nys udkomne Mindeskrift om P. A. Heiberg og Thoma-sine Gyllembourg, nu ligesom griber Lejligheden til ogsaa at udtale sine Ønsker i Anledning af den forestaaende Højtidsdag.

— — „Jeg haaber, at Krieger har sagt Dem, hvor rørt jeg blev ved at modtage de hjertelige Ord, hvormed de hilste mine 70 Aar. Tillad nu ogsaa mig at gribe denne Lejlighed til at bringe Dem mine varmeste Lykønskninger for den 22de, hvor De selv vil overskride denne mærkelige Grænselinje. Halvfjerdsindstve Aar! Det stemmer mig ganske højtideligt, hver Gang jeg mindes at have fyldt dem, men hver Gang mindes jeg ogsaa, hvor uendeligt meget jeg gennem denne lange Aarrække skylder Dem, og hvor oprigtigt jeg stedse bør være

Deres inderligt hengivne og taknemmelige

Andræ.

Torsdagften 16de Novbr. 1882.“

End mindre kunde selvfølgelig Andræ forlige det med sine Livsvaner at deltage i en lille Middag, hvormed Fru Heiberg faa Aar senere fejrede Kriegers 70-aarige Fødselsdag; hendes lille Billet har da ogsaa mere Karakteren af en Henstilling end af en Indbydelse: „Har De Lyst at være med?“

Vistnok har Krieger selv været Andræs Tolk og maattet forsikre Fru Heiberg, at hvor stor end hans Lyst kunde være til at deltage i den lille Fest for en mangeaarig Ven, tillod Hensynet til hans Helbred ham dog ikke at have denne Glæde.

Hverken Fru Heiberg eller de, der i øvrigt stod Andræ nær, vilde jo tage det, som alvorlig ment med dette mindre gode Helbred, som Andræ alt i unge Aar havde til Undskyldningsgrund ved en Selskabelighed, han ønskede at unddrage sig. Meget mere glædede de sig over hans fortræffelige Befindende, over Ungdommeligheden i Ydre og Holdning, ikke mindre end i Sind, og hørte ham spøge med Aarene, som om man først med de fyldte Hundrede havde Lov til at tale om Alderens Vægt, og at han selv nok maatte kunne haabe paa de 120 Aar; ja, om Andræ skulde kunne lide at høre en Kompliment, maatte det netop være for sit ungdommelige Udseende: „Min kære Carl ser stedse ud, som da han var 22-aarig Løjtnant“, kunde hans Svigerinde, Marie Rovsing, udbyde med den varme Oprigtighed, hun kunde lægge i sin Stemme,

og en lille Sky, som maaske for et Øjeblik havde lagt sig over Andræs Pande ved et uventet, om end altid kært Besøg, straks forjages; unge Damer af hans Bekendtskab vil ogsaa mindes Ungdommeligheden i hans Bevægelser, hvorledes det morede ham, naar de tabte et eller andet at kunne komme dem i Forkøbet med at tage det op og overrække det med et forbindtligt Smil og et lille Udbrud: „*malgré mes quatre-vingts ans!*“ Men kun under de vante Forhold i sin hjemlige Kres, præcis som et Stueur i al sin Færd, følte Andræ sig saaledes ungdommelig, morende sig over Livet og Menneskene — selv deres Daarskaber; alene Tanken paa en Afvigelse fra det tilvante kunde bringe ham til at føle sig utilpas. Til saadanne Afvigelser hørte først og fremmest at forlade sit Hjem — eller rettere sin Dagligstue — til uvant Tid; i de sidste Leveaar faldt da ogsaa Aftenbesøgene hos Fru Heiberg ganske bort, og Andræ indskrænkede sig til paa sin vanlige Formiddagstur til Athenæum stundom at lægge Vejen om ad Gothersgade for at hilse paa sin mangeaarige Veninde, der vel vidste, at havde hun end kun saare sjælden Glæden af hans Besøg, var hun den sidste og eneste, der modtog dem.

POUL ANDRÆ.

